

מילים וצילומים רויטל חורש

זיכרונות אהבה מטנזניה

לטייל בסוואנות יפהפיות לצד להקות ענק של זברות ואנטילופות, לשבת ליד מדורת השבט, לפטפט עם אוטויה ("נולדה כשאבא הלך להשיג אוכל") וסמברגווה ("צבוע שאוכל עזים"), לצלם שקיעות מהסרטים ולישון באוהלים פשוטים או בלודג'ים מפנקים. רשמי מסע מהמקום ששימש השראה לסרט "מלך האריות"

אריה על עץ בסרונגי. כמו בסרט של נשיונל ג'יאוגרפיק למטה הכדור הפורח, היפופוטמים במבט מתוך הכדור הפורח ושולחן ארוחת הבוקר בלב הסוואנה

ל אנשים החיים בלב לבו של העולם המערבי, טיול בטנזניה הוא הרבה יותר מקפיצה גיאוגרפית קטנה. זהו מסע בזמן המאפשר מפגש עם שרידים אחרונים של עולם הולך ונעלם של שבטים נוודים למחצה, המקיימים אורח חיים שמרנית האנושית כבר שכחה ממנו. בשמורות הטבע היפהפיות של טנזניה, במזרח אפריקה, עדיין זוכרים את מה שרובנו שכחנו. כשרעבים - צדים או מלקטים משהו, כשצמאים - מטפסים למרומי גזע באובב חלול ודולים מי גשמים שנאגרו בו או חופרים בור ומקווים לטוב. אין צורך לייפות את הגיל כי לשנים אין משמעות, אין לחץ לעמוד בלוחות זמנים כי לא מתכננים שום דבר מראש, ואף אחד כאן גם לא ממחר לשום מקום, אלא אם כן רודפת אחריו חייית טרף, ואין דאגה כי אין נכסים. עד לפני 12,000 שנים האנושות כולה חיייתה כך. את המסע הזה הובילה רונית הרשקור ביץ, קונסולית הכבוד של זמביה בישראל (ושל טנזניה עד לא מזמן) ובעלת "ספא-רי קומפני", שרוקמת טיולים בהתאמה אישית. זהו מסע מרהיב ומטלטל בזכות המפגשים עם אנשי המקום ונציגי שבטים קדמונים, ובזכות הנוף היפהפה והלא נגוע שבו מסתובבות חיות בר בהמוניהן. התואר "מטלטל" שמור גם לנסיעות בדרכי העפר הלא כבושות, שכאן קוראים להן בחיבה "אפריקן מסאו". אחרי כמה ימים של נסיעות בדרכים לא-דרכים האלו ושל מפגשים מרתקים, קשה שלא להישבות בקסם האפריקאי. באזור אגם איסי (Eyasi), לא הרחק מהמקום שבו הודקפו אבותינו הקדמונים על רגליהם והחלו לפסוע על שתיים, פגשנו באנשי שבט ההרובה (Hadzabe), שאורח חייהם לא השתנה כמעט מאז ימי האדם הקדמון. גברי השבט הסבו במעגל ליד השיחים, עוטים לגופם פיסות עור ופרווה, ראשיהם מעוטרים בנוצות. הם שייפו את חציהם ונתנו בהם סימנים מזהים. הגחלים רחשו וסביבן היו פזורות שאריות הציד של הבוקר וכמה גולגלות של בעלי חיים קטנים שקיטשו את הסבך. בני השבט קידמו את פנינו בברכה והזמינו אותנו להצטרף אליהם, וגונגה ("הצייד הטוב") מיד הציע שאיפה

כך היא מושכת יותר בעיני הגבר. בני גורד לשבטים רבים אחרים, הם מקיימים מערכות יחסים מונוגמיות. כל גבר נישא לאשה אחת, שתמורתה ישלם במיטב הבונונים שצד ובדבש מתוק. במהלך החיים חלקם מחליפים בני זוג. בדרך כלל, מי שיוזמות את הפרידה הן דווקא הנשים. בין הסיבות האפשריות לפרידה – חוסר שביעות רצון של אשה מכישורי הציד של הגבר שלה או מיחסו אליה.

לאיש מבני ההדובה אין מושג בן כמה הוא, ואף אחד כאן לא יודע קרוא וכתוב. כשהרשויות מצליחות לאלץ את ילדי השבט ללכת לבית ספר, הם בורחים משם תוך זמן קצר. ההורים אינם מוטרדים מכך, משום שלדעתם הילדים לומדים במסגרת השבט את כל הנחוץ לחייהם ולהישרדותם. מגיל רך הם מתלווים לאימוניהם, לומדים לזהות וללקט שורשי מאכל וצמחים, ובגיל עשר הם כבר לומדים לצוד ומסוגלים להשיג בעצמם חלק ניכר מהמוון הדרוש להם. גם ברפואה מודרנית הם אינם מאמינים, ומסתמכים על תרופות שהם רוקחים בעצמם מצמחי האזור, כמנהג אבותיהם.

הצטרפנו לגברים לירי בחץ וקשת. תחת הנחייתם המיומנת אפילו אני הצלחתי כעבור זמן מה לשגר חצים למרחקים. לאחר מכן התלוונו לנשים למלאכת הליקוט של שורשים ופקעות. הליקוט קשה לא פחות מהירי. הנשים

למעלה עשרות פלמינגוס באגם בתחתית מכתש ג'ורונגורו

ראינו צבוע גורד גנו בין שיניו, לביאה נדרכת לציד, אריות סועדים את טרפה, ולהקות צבועים ונשרים שמחכים לתורם. תוך כדי כך, מאות עופות פלמינגו ורדרדים נחתו באגמים, גורי אריות השתובבו בין העשבים הגבוהים, סייח זברה שרק נולד נצמד לאמו וינק ממנה ועדרי אנטילופות ליחכו עשב בשלווה

ממקטרת האבן הריחנית, שמעורבבים בה מריחואנה וטבק. את האש הם הציתו בחיכוך מהיר של מקלות בסיבוב בין כפות הידיים, בדיוק כפי שנהגו אבות אבותיהם לאורך דורות. זה לא כל כך פשוט כפי שזה נראה. איש מהם מעולם לא שמע על מדינת ישראל, וגם לא על שום מדינה אחרת שהזכרתי את שמה. כמה מהם שמעו שהארם הלבן הגיע לירח, אבל לא ממש ברור להם מה יש לנו לחפש שם ואיך לא נופלים ממנו.

ציידים בני עשר

בני שבט ההדובה הם שריד אחרון לעולם הולך ונעלם, והם משמרים מסורת בנות אלפי שנים. רק כאלף מבני השבט נותרו על פני האדמה. רק אחד מכל חמישה תינוקות כאן ישרוד את

ואחרי הציד מודליקים מדורה וסועדים את השלל. כשהציד מוצלח במיוחד מביאים ממנו גם למחנה וחולקים עם כולם. הגברים ממלאים את תפקידם המסורתי תי כציידים. הנשים דואגות לכל השאר. מדי יום הן יוצאות ללקט פקעות, פירות ושורשים, מבשלות, מנקות, פושטות את עורות בעלי החיים, בונות את הבקתות ומטפלות בילדים. בכל זמן שהגבר חושק באשה עליה להיעתר לו, וככל שחולף זמן רב יותר מאז התרחצה האשה לאחרונה,

מראות אופייניים בטיול בשמורת הסרנגטי

חפרו בנחישות באדמה במשך זמן רב, היכו בקרקע בתנועות נמרצות בעזרת מקלות גדולים, מדי פעם נעזרו בסכין חדה לחיתוך ענפים קוצניים שהפריעו להן. מעלינו קפחה השמש במלוא עוזה. כשהגיעו לשורש הדומה לבטטה, הן בצעו אותו ודחסו אותו ברעבתנות אל פיותיהן, מוצצות עד תום את הנוולים שמכילים סיביו. את מה שנשאר הן לקחו איתן למתחם השבט, שם יצלו את השורשים מאוחר יותר ויחלקו עם כל השאר.

לידיעת הטסים

כמה דברים שצריך לדעת לפני שנוסעים לטנזניה

איך מגיעים: טיסה של "אתיופיאן איירליינס" דרך אדיס אבבה, עם דיזיט פרי זול במיוחד, או באמצעות חברות תעופה אחרות דרך אירופה. **תכנון הנוסיעה:** מומלץ להיעזר בגורם מקצועי המכיר מקרוב את האזור, על הפעילויות המוצעות בו ומקומות הלילה, ואת נותני השירות. הטילים נערכים עם מדריך אישי הנוהג בג'יפ, שיכול להוסיף הסברים למסלול שתוכנן בהתאם להעדפות האישיות שלכם.

לינה: מגוון האפשרויות רחב מאוד, מאוהלים ועד לודג'ים יוקרתיים ומפנקים.

The Manor: לודג' מפואר ומפנק מאוד בשמורת גנורונגורו. Ngorongoro Sopa Lodge: חדרים פשוטים יותר, שמהמרפסות שלהם והתברכה התלויה על צוק נשקף נוף יפהפה של המכתש.

Serengeti Pioneer Camp: מחנה אוהלים פשוט יותר עם תנאים נוחים ממש בתוך הטבע. האוכל מקומי, פשוט וטעים יותר מרוב מאכלי הגורמה במקומות היוקרתיים.

חיסונים: יש להתחסן בהתאם להמלצות לשכת הבריאות. חשוב להצטייד בפנקס חיסונים בכניסה למדינה.

כדאי גם: לטוס או לישוט במעבורת לנופש מפנק בחופים של האי זנזיבר השכן.

עלויות: שבוע חופשה משולבת של ספארי בטנזניה נופש בזנזיבר, כולל הכל - החל מ־3,500 דולר.

ספארי עם ערך מוסף: אפשר לשלב עם טיולי הספארי גם התנדבות ומעורבות בפרויקטים חברתיים והומניטריים.

מידע נוסף לגבי מגוון האפשרויות: www.safaricompany.co.il

לילה בלתי נשכח

זהו היום השלישי למסע. הלילה שאותו בילית עם קלונג'ו, בן לשבט המסאי, לאורה הקלוש של המדורה במחנה אוהלים קטן בלב הסוואנה האפריקאית, היה לילה שקשה יהיה לשכוח. האש ריצדה, במרחק קצר מאיתנו נשמעו יללות צבועים, והשמים היו זרועים במיליוני כוכבים. לרחשי הלילה התוספו מדי פעם ממרחקים נעירות של זכרה ושאגות אריות. קלונג'ו זיהה כל אחד מהצילילים האלה. קטן עליו. הוא גדל בין חיות הבר. אונו כרויה לרחשים הקלים ביותר, גם כאלו שאנחנו לא מסוגלים להבחין בהם. "תראי", הוא לוחש לי, ולאור פנסו נגלות שלוש אימפלות (סוג של אנטילופות) סקרניות שעניניהן נוצצות בחשכה.

השבט שלו, הוא אמר, חי בצורה די רומה לזו של עודרי האימפלות, שבהם זכר אחד והרבה נקבות. קלונג'ו הצעיר נשוי לשלוש נשים. אצל המסאים, ככל שעדריו של הגבר גדולים יותר, כך הוא יוכל להרשות לעצמו לשאת יותר נשים,

שעבורן ישלם למשפחותיהן בראשי בקר. מעבר לגבעה, מספר קלונג'ו, חי אחד מעשירי האזור, גורו מקומי שאליו פרו נים להתייעץ לגבי העתיד ולמצוא מזור למחלות. הוא נשוי ל־40 נשים ויש לו כפר משלו המורכב כולו מנשותיו וילדיו. "אצלנו אין מצב שאשה תסכים לחלוק בגבר שלה", אני אומרת. קלונג'ו צוחק ומודה שבין נשותיו יש לעתים מתחים ומחלוקות, ושכל אחת מנשותיו מנסה לשדלו להעדיפה על פני האחרות.

באוהל שאנחנו לנים בו יש תנאים מפנקים. מכורבלת כשמיתכת הפוך הנעימה אני מאזינה לקולות הלילה ושוקעת בשינה עמוקה, עד ששאגת אריה מבשרת על תחילתו של יום חדש בסוואנה.

יופי פראי ונוכח

אנו מגיעים לכפר של בני שבט הדי־טוגה, שבט רועים חצי נוודי, המתקיים כיום גם מגידולים חקלאיים. ראש המשפחה, סמברגוה ("צבוע שאוכל עזים"), ששמו גורם גם למתורגמן המקומי המל־וה אותנו להרים גבה, בדיוק יצא לשאת אשה נוספת, ושלוש הנשים שכבר יש לו בבית קיבלו את פנינו. כשהגענו הן עסקו בטחינת גרגרי תירס לקמח דק באמצעות אבנים כבדות.

בין הנשים, אורמפוף ("אמא לא יכולה לנוח"), מג'רג'יר ("לא למהר, לאט־לאט") ואוטויה ("נולדה כשאבא הלך להשיג אוכל"), יש הירארכיה ברורה על פי סדר נישואיהן. יופיין פראי וכובש, בגדיהן מקושטים בחרוזים והן עדויות תכשיטים. הבכירה בנשים היא גם המקושטת ביותר. עיניה היפות מודגשות בגרסה המקומית לאיילינר: מעגלים כפולים סימטריים המצולקים סביבן כמיטב המסורת של בנות השבט, החותכות את עורן בנקודות מסוימות ומזהמות במתכוון את החתכים באמצעות מריחת עפר וגללי פרות ליצי־רת הצלקת האיריאלית.

בקתותיהם של הדטוגה מרווחות ומר־שקעות יותר יחסית לאלו של ההדזבה, ובנויות מבוך ומגללי בקר בשילוב גזעי עץ לתמיכה. לכל אשה בקתה נפרדת שבה היא לנה עם ילדיה. הגבר מנסה לתמרן ביניהן בזהירות על מנת שלא לחולל קנאה ומריבות, ומקפיד על שוויון הזדמנויות: פוקד פעם את יצועה של זו ופעם של אחרת. כשעזו מתה הוא מחלק באופן שווה את עורה כדי שימשמש למל־בושיהן, וכאשר נשותיו מביאות לו את הארוחות שכל אחת מהן הכינה עבורו, הוא מקפיד לאכול מתבשילי כולן.

נתפס. אנחנו מרגישות כאן כמו בנות עשיריים כשצי של עובדים מכרכר סביבנו. האחד נושא טס עם משקאות מרעננים, האחרת מגישה לנו מגבות לחות, ועובדים נוספים ממהרים לפרוק את תיקינו. בין המרשאות והגנים במת־חם פזורים קוטג'ים יפהיים. בכל אחד מהם קמין עצים מול מיטה מפנקת רחבת ידיים ומול הספות הרכות שבסלון. הנוף הנשקף מהמרפסת יפהפה. בחדר הרחצה המהורר מתכה לי אמבט חמים גדושים בקצף ריחני שעל גביו עלי ורדים.

בעודי מפשילה מעט את השמיכה ומשתחלת למיטת הענק הרכה, שמת־גלה כחמימה באופן מפתיע, אני חשה לפתע במשהו בין הסדינים ומזנקת ממנה כנשוכת נחש. אני שולחת יד רועדת מעט להסיט את השמיכה ולגלות מיהו היצור המסתתר שם, ולא יכולה להפסיק לצחוק כשאני מגלה שהוצפן בה מיכל

אנשי המקום. משמאל למעלה, ושלוש התמונות מתחתיה בני שבט ההדזבה. למטה מימין בת שבט הדטוגה, סביב עיניה צלקות בצורת מעגלים כפולים, הגרסה המקומית לאיילינר. למטה בן שבט המסאי. שרידים אחרונים לעולם הולך ונעלם

מים עטוף באריג רך לחימום המיטה. אלף לילה ויליה זה כאן.

הפלא השמיני

בבוקר יצאנו לרכיבה במטעי הקפה, ואחריה יצאנו לבקר בשמורות הטבע המרהיבות. במכתש נגורונגורו (Ngorongoro Crater), המכונה בפי המקומיים "הפלא השמיני של הבריאה", שנוצר כתוצאה מקריסה של הר הגעש, ראינו אלפי בעלי חיים המשוטטים בעומק

הלוע הקדום. משם טיפסנו בג'יפ אל שפת המכתש המכותר ביערות, והמשכנו לכיוון ערוץ אולדובאי (Oldupai Gorge/Olduvai), המכונה "ערש האנושות", שבו נמצאו שרידי כמה מהמינים הקדומים ק"מ משם נמצאו באפר געשי עקבות, המהווים עדות נדירה לכך שכבר לפני יותר מ־3.5 מיליון שנים הודקף כאן מין קדום של אדם, לצד בעלי חיים שהלקם כבר נכחדו מן העולם.

בצדי הרכים הבחנו בנערים מסאיים שפניהם מצוירות בלבן ולגופם מעין טוגות שחורות, במקום הטוגות האדומות האופייניות לשבט, אות לכך שעברו לפני זמן קצר את טקס המילה המתבצע כאן ללא אמצעי הרדמה. בני השבט התקבצו סביבם במעגל ושרו להם כדי לעודדם. אלו שעמדו בטקס בהצלחה ולא חשפו כאב או פחד, זכו למעמד של "לוחמים צעירים". את המאורע מציינים בין השאר בלגימת דם טרי שזה עתה הוקו מפרה. אגב, על אף איסורי הממשל, רבים כאן עדיין ממשיכים למול גם את הבנות.

עד מהרה נפרשים לעינינו מישור רי העשב העצומים של ה"סרגטי". המשקפת המשוכללת שבה הצטיידתי נותרה מיותרת. אין בה צורך, כי הכל

מתרחש מול העיניים. מולנו נחשף נחשול אדיר של כשני מיליון גנו, זברות ומיני אנטילופות, העושה דרכו במחזוריות קבועה מאז שחר ימי ההיסטוריה בעקבות הגשמים ומשטחי הדשא המתחרשים בנ־דידה הגדולה. מראה רודף מראה, ואנחנו מרגישים כשותפים בסרט המוקרן בערוץ הנשיונל ג'יאוגרפיק: צבוע גורר גנו בין מרחק מקורבנה, אריות סועדים את לבם בשלל שהביאה להם, בעוד להקות צבועים ונשרים מחכות במרחק לתורם. ובתוך הדרמה הגדולה במעגל החיים והמות יש לא מעט פסטורליה: מאות עופות פלמינגו ורדרדים על גדות אגמי סודה חבויים, גורי אריות השתוככו בעשבים הגבוהים, סייח זברה שזה עתה נולד ינק מאמו בשקיקה ועודי אימפלות, שמכונות כאן ה־Fast Food של הסוואנה על שום הפסים השחורים, היוצרים צורת M על אחוריהן, ליחכו עשב בשלווה.

ביום האחרון בשמורה ארגנה לנו רו־נית הפתעה מיוחדת. באמצע שום מקום נפרשה על הקרקע חופת משי ססגונית אדירת ממדים. מאוררי ענק הפיחו בה חיים, ומבערי גז שלחו לשונות של אש אל תוך לועה. לאטי־לאט עלה והתרומם

כשרעבים - צדים או מלקטים, כשצמאים - דולים מי גשמים. אין צורך לייפות את הגיל כי לשנים אין משמעות. אין לחץ לעמוד בלוחות זמנים כי לא מתכננים שום דבר מראש, ואף אחד כאן גם לא ממהר לשום מקום, אלא אם כן רודפת אחריו חיית טרף. אין דאגה כי אין נכסים

מהקרקע כדור פורח. כשהשמים נצבעו בצבעי הזריחה, עלינו השמימה והקרקע הלכה והתרחקה מאיתנו. כמו גיבוריו של ז'ול ורן, שבמסעם לחציית היבשת חלפו מעל האזור הזה ממש, נישאנו על כנפי הרוח מעל מישורי העשב האינסופיים כשצלליתו של הכדור הפורח מלווה אר־תנו מלמטה. למרגלותינו הלכו בשיירה עדרים עצומים של גנו וזברות. המשכנו לרחף מעל אגם וכו המון היפופוטמים, ראינו פילים שהשתכשכו במים, ג'רפות שליחכו בשלווה עלים מן העץ, צ'יטות שארבו לטרפן ואיילות ששעטו במנוסה. המסע המרהיב הזה הסתיים בנחיתה רכה במרחבי הסוואנה, עם השקה מסורתית של גביעי שמפניה ושולחן אוכל מפואר. בלב ערבות הפרא, אלפי קילומטרים מכל נקודת יישוב, מול הנופים ששימ־שו השראה ליוצרי "מלך האריות", הכל באמת נראה "אקונה מטטה", שבתרגום מסוהילית פירושו "החיים יפים". ■

הכותבת הייתה אורחת "ספארי קומפני" בטנזניה

